

УДК 327(323.1)

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.54.265742>

Двуреченська Олександра Сергіївна, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин, Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара, Україна
e-mail: sar04@i.ua
ORCID ID: 0000-0002-7786-024X

Гусениця Анна Валеріївна, студентка, факультет суспільних наук
та міжнародних відносин, Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, Україна
e-mail: annahusenysia@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-8745-8986

ПРОЦЕС ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В останні пів року процес трансформації української національної ідентичності значно активізувався та вийшов на новий рівень розвитку. Глибоке усвідомлення народом своєї національної самобутності сприяє цілісному та гармонійному розвитку держави. Становлення ідентичності української нації в контексті євроінтеграційних процесів є актуальною та важливою сферою досліджень для українських фахівців. У статті досліджуються ключові аспекти трансформації української національної ідентичності в контексті активізації євроінтеграційних процесів. Проводиться аналіз компонентів української та європейської ідентичностей, визначаються спільні точки дотику в перспективі їх подальшого зближення. Розглядається процес зміни ставлення українців до Європейського Союзу після повномасштабного вторгнення Росії, який вважається початком нового етапу становлення української ідентичності. У роботі також визначаються перспективи розвитку ідентичності української нації в контексті поступового входження до європейського простору. Матеріали статті базуються на вивченні історичного досвіду та аналізі впливу сучасних подій на процес самоідентифікації українців як самостійної нації.

***Ключові слова:** українська національна ідентичність, європейська ідентичність, євроінтеграційні процеси, спільні цінності, процес трансформації.*

***Постановка проблеми.** Процес формування власної національної ідентичності відзначається особливою складністю для українського суспільства.*

За відносно недовгий час державної незалежності українці зіткнулася з безліччю як внутрішніх, так і зовнішніх викликів. Тривалий вплив панросійської колективної ідентичності на свідомість українців затримав процес визначення напряму подальшого розвитку української національної ідентичності. Революція Гідності, спочатку гібридна, а потім повномасштабна війна Росії проти України та надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі визначили пріоритетний напрям розвитку держави та пришвидшили процеси трансформації української національної свідомості.

Низка чинників, у тому числі спільне бачення українцями своєї держави в європейському просторі, сприяли згуртуванню української нації та усвідомленню її унікальної самобутності. Сповідування демократичних цінностей та готовність захищати їх власними життями кардинально змінило ставлення українців до «європейськості» та європейців до «українськості». Відтак перехід української національної ідентичності від кризового стану до нового етапу розвитку зумовлює дослідження процесу трансформації ідентичності української нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробленню проблематики процесу трансформації національних ідентичностей, зокрема української, у контексті євроінтеграційних процесів присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, дослідженню питання приналежності українців до європейських націй та важливості розуміння цього факту належну увагу приділили О. Андрійчук та Н. Пелагеша [1; 2]. Етапи розвитку та історичні перешкоди в ході становлення української національної ідентичності глибоко досліджували українські науковці Е. Вілсон, Г. Палій та Б. Черкес [3–5]. Проблематику формування наднаціональної ідентичності широко розглянуто в роботах таких науковців, як Ю. Габермас та С. Гантінгтон [6; 7]. Важливий внесок у дослідження завдань, структури та механізмів реалізації української національної ідентичності внесли вітчизняні наукові діячі: С. Кримський, Г. Куц, Л. Нагорна, Ю. Павленко, М. Розумний та ін. [8–11].

Дослідження Сергія Жука на прикладі «закритого міста» Дніпропетровська дозволяє прослідкувати, як через споживання культурних продуктів Заходу поступово відбувається занепад радянської ідентичності [12]. Норвезький дослідник Джон Ерік Фоссум аналізує перспективи співіснування національної та наднаціональної ідентичності в ЄС, а також наводить аргументи на користь зародження нової наднаціональної ідентичності в Європейському Союзі [13]. Сучасний стан та результати конструювання наднаціональної ідентичності в ЄС аналізують іспанські вчені Вісент Роюела та Енріке Лопес-Базо. Дослідники намагаються визначити механізми формування нової ідентичності в ЄС та детально аналізують дані опитування мешканців міст та сіл щодо їх обізнаності у формуванні наднаціональної ідентичності. В. Роюела

та Е. Лопес-Базо підтримують загальну тезу, що легітимність ЄС залежить від існування європейської ідентичності, та вважають, що ефективність діяльності ЄС у створенні ідентичності залежить від конкретних дій Союзу та комфортності громадян від цих дій [14].

Український історик Я. Грицак у співавторстві з філософом О. Комаровим розглядають фундаментальні етапи та принципи формування національної ідентичності українців у книзі «Шлях становлення української ідентичності». Автори приділяють особливу увагу історії творення української національної ідентичності та аналізують її взаємозв'язок з європейською ідентичністю. Таке наукове підґрунтя зумовлює справедливості прагнень українців до наближення зі спільнотою країн – членів ЄС [15]. З огляду на статистичні підкріплення фактів трансформації української національної ідентичності важливими є інформаційно-аналітичні матеріали Центру Разумкова, розроблені до Фахової дискусії 16 грудня 2016 р. [16]. Дослідження дозволяє сформулювати цілісне та кількісне уявлення щодо змін у свідомості українців після подій 2014 р. Крім того, аналітичні матеріали надають чітку інформацію щодо чинників консолідації українського населення, сенс яких значно актуалізувався після 24 лютого 2022 р. і потребує додаткового перегляду. Враховуючи початок повномасштабної війни Росії проти України та активізацію євроінтеграційних процесів, проблеми трансформації української національної ідентичності вимагають нового переосмислення.

Формулювання цілей. Мета роботи полягає в дослідженні змін трансформації української національної ідентичності в контексті розвитку подій в Україні після 2014 р.

Виклад основного матеріалу. Сучасна українська наука трактує поняття «ідентичність» як певне ототожнення, яке включає в себе сукупність особливих внутрішньогрупових відповідностей [9, с. 74]. Унікальність історичних, культурних, ціннісних та політичних зв'язків відрізняють певне угруповання людей з поміж інших спільнот. Головна сутність поняття ідентичності спирається на емоційний аспект індивіда [17, с. 110]. Усвідомлення винятковості своєї особистості індивідуально та в групі сприяє формуванню персональної і колективної самобутності.

Термін «ідентичність» відзначається високим рівнем вживання в політичних науках [18, с. 144–145]. Особливо це стосується словосполучень «політична ідентичність» та «національна ідентичність», де спільнота виступає колективним суб'єктом з унікальною самобутністю. У контексті цього дослідження важливим поняттям виступає саме національна ідентичність та її прояви в українському суспільстві.

А. Березовенко в «Політичній енциклопедії» наводить таке визначення цього поняття: «Національна ідентичність – усвідомлення особистістю себе

як такої, що належить до людського колективу, об'єднаного за ознакою спільної національної (етнічної і/або державної) належності, яке поділяється й іншими членами цього колективу. Таке усвідомлення спирається передусім на мову, історію, культурну пам'ять, спільну територію, економіку тощо, тобто на фактори інтеграції спільноти» [19, с. 490]. На основі цієї дефініції можна стверджувати, що ідентичність нації визначається двома головними аспектами: спорідненістю індивіда з державною спільнотою на основі емоційного контакту та наслідуванням спільних цінностей, традицій, мови тощо громадянами певної країни.

Не існує сталого переліку чинників, які формують національну ідентичність, у тому числі українську. Проте основними факторами самоідентифікації певної нації є: історія розвитку держави, мова, культурна спадщина, людські цінності, традиції, віросповідання тощо. Наявність позитивного й цілісного ототожнення суспільства та чітко визначена національна ідентичність більшості громадян виступають ключовими факторами успішного розвитку будь-якої держави. Таке твердження вважається справедливим і з огляду на дослідження українського науковця Ю. Калиновського: «Національна ідея українського народу має базуватися на історичному, культурному, духовному, ментальному підґрунті. Лише в цьому випадку вона буде сприйнята широкими верствами населення та стане основою втілення державницького проєкту» [20, с. 103].

Українська дослідниця Н. Пелагеша у своїй монографії зазначає, що українська національна ідентичність перебуває на стадії становлення та досі є «незавершеним проєктом» [2, с. 209]. Вітчизняний вчений Б. Черкес розглядає формування ідентичності української нації крізь призму конститутивних аспектів національної ідентичності: спільної мови, історичної пам'яті та віросповідання. На основі цього дослідник робить висновок, що цих трьох основоположних факторів недостатньо, аби повністю охопити спектр визначальних чинників, які формують українську національну ідентичність [5, с. 31–49]. Важко не погодитися з думками дослідників і через те, що процес формування ідентичності української нації постійно стикається з викликами та перепонами, пов'язаними з боротьбою за право мати власну незалежну державу.

На розвиток національної ідентичності українців впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Соціологи Центру Разумкова запропонували українцям самим відповісти на питання: «Що може бути основою для єднання жителів України?». На основі результатів дослідження було визначено три основних чинники для консолідації українців: «Спільне бачення майбутнього напряму розвитку держави – 62%; спільні проблеми, які стоять перед громадянами України сьогодні, – 59%; спільна історія та спільні оцінки подій і діячів іс-

торичного минулого – 43%» [16, с. 11]. Більше того, два останні чинники напряму пов'язано з зовнішніми факторами формування української національної ідентичності. Україна постійно стикається з втручанням або інформаційним впливом сусідніх країн на процес формування ідентичності нації. Британський політолог Е. Вілсон чітко підмітив визначну особливість ідентифікації українців як нації: «...українську ідентичність іще треба «перебудувати», відокремивши її від інших національних історій, з якими пов'язувалося життя українців протягом сторіч, – російської, радянської, польської, угорської» [3, с. 378].

Тривале перебування України в складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік вплинуло на появу радянської, а після розпаду СРСР панросійської ідентичності у свідомості частини представників українського суспільства. У результаті використання тодішніх засобів формування колективної ідентичності українська самобутність була суттєво трансформована як самостійна національна ідентичність. Відтак здобуття незалежності Україною поставило перед суверенною державою нове завдання – формування власної національної ідентичності в нових історичних реаліях.

Зростання глобалізаційних процесів продемонструвало важливість чітко визначення Україною свого місця в сучасному світі. У контексті пострадянського відновлення, українське суспільство зіткнулося зі складністю трансформації національної ідентичності та позбавлення її наслідків впливу радянського минулого, і, безумовно, таке історичне підґрунтя сформувало потужний виклик щодо визначення українцями свого місця в новій системі міжнародних відносин.

Станом на початок 2010-х рр. українці переживали кризу ідентичності, яка полягала у проблемі пошуку та збереження власної індивідуальності. До 2014 р. репероною у формуванні української національної ідентичності була відмінність у баченні громадянами та владою майбутнього України. Суспільство, яке інтуїтивно відчувало себе частиною європейської спільноти, та проросійська влада, яка діяла заради власної вигоди і збагачення, не могли довго співіснувати в одній державі. Складні відносини з Російською Федерацією на початку XXI ст., російська окупація східних регіонів України, анексія Криму та напад російських військ на Україну остаточно визначили пріоритет західної моделі державного розвитку й наявність спільних цінностей української нації та європейської спільноти. Безперечно, європейський курс розвитку включає в себе економічні, політичні, культурні привілеї, однак важливо зазначити, що питання ідентичності стало одним із ключових на початку активізації євроінтеграційних процесів. Наслідування принципів демократії та верховенства права, забезпечення рівності в міжкультурній взаємодії та збереження спільної культурної спадщини – це саме ті європейські перспективи,

які заклали початок нової трансформації української ідентичності. Влучними в контексті цього є слова німецького філософа та соціолога Ю. Габермаса, який визначає важливий аспект сучасного прояву групової ідентифікації: «Нова ідентичність суспільства, яке пододало кордони окремих держав, не може ані співвідноситися з певною територією, ані спиратися на певну організацію» [6, с. 49]. На основі цього твердження Ю. Габермас формує основну ідею новітньої колективної ідентичності, заснованої на універсальності демократії та прав людини.

Попри внутрішні проблеми, Європейський Союз залишається провідним актором сучасних міжнародних відносин. Статус наддержавного утворення створює ряд труднощів для становлення ідентичності ЄС. Так, пошук спільного залежить від усвідомлення населенням ЄС своєї відмінності від населення європейських країн – не членів ЄС та всіх інших держав. Ідентичність ЄС не має на цей момент сталого переліку компонентів. Вони постійно трансформуються якісно і кількісно в часі та просторі [21]. Об'єднання різних народів в одному утворенні стало можливим завдяки спільному історичному корінню, сумісним цілям розвитку та сповідуванню демократичних принципів. Хоча думки щодо можливості існування наднаціональної ідентичності в ЄС різняться. Наприклад, відомий американський політолог С. Гантінгтон не вірив у можливість створення спільної європейської ідентичності на тлі інтеграційних процесів. У своїй праці «Зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтон стверджує, що лише критичні загрози європейськості, які зможуть вирішити лише інтегровані інституції, створять умови для становлення багатонаціональної ідентичності. Саме тоді люди зможуть відчутти переваги приналежності до єдиного утворення, а не до певної держави [7].

Проте євроінтеграційна формула «єдності в розмаїтті» все ж працює за умови співіснування різних національних ідентичностей. Європейці шанують спільну минувшину, не відмовляючись від власної самобутності. Тож важливо зазначити, що інтеграційні процеси до демократичних структур не передбачають злиття або зникнення національних ідентичностей як таких. Керівники ЄС не ставлять за мету замінити національну ідентичність, а прагнуть сформувати ще одну ідентичність – наднаціональну. Отже, про втрату індивідуальності української нації при вступі до ЄС не йдеться. Крім того, українці мають спільні з європейськими країнами події історичного минулого, належать до християнського віросповідання, поділяють демократичні цінності ЄС. Проблема трансформації ідентичності розглядається крізь призму ймовірних викликів та перспектив у процесі визначення унікального місця українців у багатонаціональній структурі ЄС.

Факт майбутнього об'єднання з наддержавним утворенням ставить перед українською національною ідентичністю непросте завдання – продемонстру-

вати високий рівень самобутності, самостійності та рішучості. Якщо початок процесу євроінтеграції України виявив неготовність української національної ідентичності до трансформації, то події останніх років довели значну близькість українського та європейських народів. Українські науковці Я. Грицак та О. Комаров у своїй книзі «Шлях становлення української ідентичності» зазначають важливий історичний аспект цього питання: «Українська ідентичність починає формуватися синхронно зі змінами історичного ландшафту європейських народів, а подекуди й перебуває з ними у взаємозумовленому зв'язку» [15].

Зміни ставлення українців до євроінтеграційних процесів наочно доводять соціологічні опитування. Дослідження державного інформаційного агентства «Укрінформ» продемонструвало, що у 2020 р. «майже дві третини населення (64%) вважали, що головним інтеграційним напрямом України має бути вступ до ЄС» [22]. Але проведення соціологічного дослідження в травні 2022 р. медіакомпанією «Суспільне» показало відмінні результати: «87% опитаних підтримали б вступ України до Євросоюзу у разі проведення референдуму, проти – 4%, не проголосували б – 8%» [23]. Тож можна стверджувати, що останні події значно вплинули на зміну уявлень українців щодо євроінтеграційних процесів та, відповідно, європейськості в цілому.

Кардинально змінилося і ставлення європейців до української спільноти. Якщо донедавна для більшості країн ЄС Україна асоціювалася з Росією, корупцією та політичною невизначеністю [24], то станом на 2022 р. дослідження Українського національного інформаційного агентства показали, що майже половина опитаних жителів країн – членів ЄС вважають, що Україна може стати членом ЄС, оскільки вона європейська країна. Значно вплинуло на європейців те, що з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну українці вже понад пів року захищають демократичні цінності, які сповідує вся європейська спільнота. На тлі цього суспільний інтерес до подій в Україні дедалі зростає, а сприйняття української ідентичності вже відходить від поняття «іншого» (не європейського).

За таких умов українці мають можливість заявити про себе на увесь світ як про незалежну націю з унікальною ідентичністю, яка готова відстоювати свої права та боротися за демократичні свободи. Факт визнання приналежності української нації до європейської спільноти може допомогти досягнути нові аспекти культурної та історичної спадщини Європи, у результаті чого активізувати процес становлення європейської ідентичності ЄС як цілісної системи. У контексті цього важко не погодитися зі словами українського дослідника О. Андрійчука, який стверджує, що потрібно охопити «європейськість» української ідеї та рухатися до приєднання «українськості» в ідею європейську.

Європеїзація України має відбуватися одночасно з українізацією Європи [1, с. 357–358].

Активна інтеграція України в європейський простір сприяє прискоренню процесу самоідентифікації українців як незалежної європейської держави. Проте для успішного завершення становлення української ідентичності потрібно забезпечити об'єднання суспільства в єдине ціле та уникнення внутрішніх суперечностей [25, с. 19]. Сьогодні можна спостерігати активізацію громадянської позиції українців на фоні повномасштабного вторгнення Росії. Спільні труднощі, які проживає суспільство нині, здатні згуртувати націю та забезпечити належний емоційний складник для утвердження самобутності української нації. У результаті Україна матиме змогу заявляти про готовність свого народу приєднатися до європейської спільноти в статусі самостверженої нації з унікальною ідентичністю.

З огляду на такі перспективи в контексті євроінтеграційних процесів українська національна ідентичність переживає етап свого розквіту та визнання. Активізація взаємодії в культурній та освітній сферах, збільшення кількості суспільних норм та практик, характерних європейській спільноті, зможуть забезпечити лагідну європеїзацію українського суспільства без втрати національної ідентичності.

Висновки. Наявність сталої національної ідентичності є надважливим фактором розвитку України як незалежної європейської держави. Українське суспільство пододало кризу пошуку ідентичності та, на тлі нинішньої війни з Росією, перейшло на етап розквіту та визнання своєї самобутності. Спільна проблема та єдність в уявленні європейського майбутнього своєї держави посприяло згуртуванню нації та активізації процесу становлення української ідентичності.

Європейський Союз лише опробовує різні інструменти формування наднаціональної ідентичності. Проте наявність спільних цінностей, історичного коріння та колективних цілей дає змогу констатувати факт присутності необхідних чинників для можливості розширення явища ідентичності за межі єдиної держави. У контексті цього інтеграція української ідентичності до європейської спільноти повинна відбуватися у форматі двостороннього зближення на основі рівності та взаємоповаги.

Українське суспільство змогло позбутися статусу «чужого» в очах європейців та гучно заявило про себе на початку 2022 р. Продовження процесу активізації громадянських ініціатив означатиме, що національна ідентичність українців набуває певного нового змісту. На основі цього можна стверджувати, що євроінтеграційні процеси, боротьба українців за можливість бути частиною Європи та захист демократичних цінностей відіграють ключову роль у процесі трансформації української національної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук О. М. Україна – Європа: тести на сумісність. Київ : Смолоскип, 2007. 378 с.
2. Пелагеша Н. Є. Україна в смислових війнах постмодерну: трансформація національної ідентичності в умовах глобалізації. Київ : НІСД, 2008. 288 с.
3. Вілсон Е. Українці: несподівана нація. Київ : К. І. С. 2004. 552 с.
4. Палій Г. О. Становлення єдиної національної ідентичності в Україні. *Політичний менеджмент*. 2005. №2. С. 38–45.
5. Черкес Б. С. Національна ідентичність в архітектурі міста : монографія. Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. 268 с.
6. Габермас Ю. Способны ли сложносоставные общества к формированию разумной идентичности? *В поисках национальной идентичности. Философские и политические статьи*. Донецк : Донбас, 1999. С. 46–51.
7. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / пер. з англ. Наталії Климчук. Львів : Кальварія, 2006. 474 с.
8. Кримський С. Б., Павленко Ю. Б. Цивілізаційний розвиток людства. Київ : Фенікс, 2007. 316 с.
9. Нагорна Л. П. Рекомбінація ідентичностей і нове структурування українського соціуму. *Наукові записки*. Серія «Політологія і етнологія». Київ : ІПіЕНД, 2000. Вип. 12. С. 74–81.
10. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції : монографія / О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2019. 744 с.
11. Розумний М. М. Політика ідентичності: основні завдання та механізми реалізації. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-11/polyt_ident-e871d.pdf (дата звернення: 05.09.2022).
12. Zhuk S. I. *Rock and Roll in the Rocket City: The West, Identity, and Ideology in Soviet Dnipropetrovsk, 1960–1985* ; Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press ; Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2010. xx, 440 p.
13. Fossum J. E. Identity-politics in the European Union. *Journal of European Integration*. 2001. Vol. 23, Issue 4. P. 373–406. DOI: 10.1080/07036330108429109
14. Royuela V., López-Bazo E. Understanding the process of creation of European identity – the role of Cohesion Policy. 2019. URL: <https://www.redalyc.org/journal/289/28962777004/html/> (accessed date: 05.09.2022).
15. Грицак Я., Комаров О. Шлях становлення української ідентичності. Запоріжжя : Платформа спільних дій, 2021. 35 с. URL: <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/shlyah-stanovlennya-ukrayinskoji-identychnosti> (дата звернення: 05.09.2022).
16. Консолідація українського суспільства: шляхи, виклики, перспективи. Інформ.-аналіт. матеріали до Фахової дискусії, 16 груд. 2016 р. / Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/12_16_2016/Identi-2016.pdf (дата звернення: 05.09.2022).

17. Сучасна політична лексика : енцикл. слов.-довід. / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін. ; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів : Новий Світ-2000, 2015. 396 с.
18. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін. ; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів : Новий Світ – 2000, 2015. 492 с.
19. Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
20. Калиновський Ю. Ю. Національна ідея як ціннісна детермінанта державотворчого процесу в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія : *Філософія*. 2016. № 1 (28). С. 98–105.
21. Двуреченська О. С. Особливості формування колективної ідентичності: досвід ЄС. *Сучасні соціально-гуманітарні дискурси* : матеріали IV Всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю (м. Дніпропетровськ, 22 берез. 2014 р.): у 3 ч. Дніпропетровськ : Інновація, 2014. Ч. 3. С. 118–121.
22. Понад 60% українців виступають за вступ України до ЄС. *Укрінформ*. 21.01.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2859918-ponad-60-ukrainciv-vistupaut-za-vstup-ukraini-do-es.html> (дата звернення: 05.09.2022).
23. Войтюк Т. Зросла кількість українців, що підтримують вступ до ЄС та НАТО. *Суспільне. Новини*. 21.06. 2022. URL: <https://suspilne.media/252475-zrosla-kilkist-ukrainciv-so-pidtrimuut-vstup-do-es-ta-nato/> (дата звернення: 05.09.2022).
24. Ліскович М., Сауляк С. Що європейці думають про Україну? Інфографіка. *Укрінформ*. 21.09.2015. URL: https://www.w.ukrinform.ua/rubric-other_news/1890740-scho-evropeytsi-dumayut-pro-ukrajinu-infografika.html (дата звернення: 05.09.2022).
25. Соціально-гуманітарна сфера України в сучасних дискурсах : монографія ; за заг. ред. проф. О. Ю. Панфілова. Харків : ХІФ КНТЕУ, 2019. 284 с.

REFERENCES

1. Andriichuk, O. M. (2007). *Ukraina – Yevropa: testy na sumisnist* [Ukraine – Europe: compatibility tests]. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].
2. Pelahesha, N. Ye. (2008). *Ukraina v smyslovykh viinakh postmodernu: transformatsiia natsionalnoi identychnosti v umovakh hlobalizatsii* [Ukraine in the semantic wars of postmodernity: the transformation of national identity in the conditions of globalization]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
3. Vilson, E. (2004). *Ukrainci: nespodivana natsiia* [Ukrainians: an unexpected nation]. Kyiv: K. I. S. [in Ukrainian].
4. Palii, H. O. (2005). Stanovlennia yedynoi natsionalnoi identychnosti v Ukraini [Formation of a single national identity in Ukraine]. *Politychnyi menedzhment – Political management*, 2, 38–45 [in Ukrainian].
5. Cherkes, B. S. (2008). *Natsionalna identychnist v arkhitekturi mista* [National identity in city architecture]: monohrafiia. Lviv: Vyd-vo Natsionalnoho un-tu «Lvivska politekhnikha» [in Ukrainian].

6. Gabernas, Ju. (1999). Sposobny li slozhnosostavnye obshhestva k formirovaniyu razumnoj identichnosti? [Are composite societies capable of forming a reasonable identity?]. In *V poiskah nacional'noj identichnosti. Filosofskie i politicheskie stat'i* [In search of national identity. Philosophical and political articles], Pp. 46–51. Doneck: Donbas [in Russian].
7. Hantington, S. (2006). *Protystoiannia tsyvilizatsii ta zmina svitovoho poriadku* [Clash of civilizations and change of the world order] / Per. z anhl. Natalii Klymchuk. Lviv: Kalvariia [in Ukrainian].
8. Krymskyi, S. B., & Pavlenko, Yu.B. (2007). *Tsyvilizatsiinyi rozvytok liudstva* [Civilizational development of mankind]. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
9. Nahorna, L. P. (2000). Rekombinatsiia identychnosti i nove strukturuvannia ukrainskoho sotsiumu [Recombination of identities and new structuring of Ukrainian society]. *Naukovi zapysky – Scientific notes. Ser. «Politohiia i etnolohiia» – Series «Political science and ethnology»*. Kyiv: IPIEND, issue 12, 74–81 [in Ukrainian].
10. Bezruk, O. O., Blikhar, V. S., & Herasina, L. M. et al. (2019). *Polityko-pravova mentalnist ukrainskoho sotsiumu v umovakh yevropeiskoi intehtratsii* [Political and legal mentality of Ukrainian society in the conditions of European integration]: monohrafiia / za red. M. P. Trebina. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
11. Rozumnyi, M. M. Polityka identychnosti: osnovni zavdannia ta mekhanizmy realizatsii [Identity politics: main tasks and implementation mechanisms]. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-11/polyt_ident-e871d.pdf [in Ukrainian].
12. Zhuk, S. I. (2010). *Rock and Roll in the Rocket City: The West, Identity, and Ideology in Soviet Dnepropetrovsk, 1960–1985*. Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press; Baltimore: Johns Hopkins University Press.
13. Fossum, J. E. (2001). Identity-politics in the European Union. *Journal of European Integration*, 23(4), 373–406. DOI: 10.1080/07036330108429109.
14. Royuela, V., & López-Bazo, E. (2019). Understanding the process of creation of European identity – the role of Cohesion Policy. 2019. Retrieved from <https://www.redalyc.org/journal/289/28962777004/html/>
15. Hrytsak, Ya., & Komarov, O. (2021). *Shliakh stanovlennia ukrainskoi identychnosti* [The way of formation of Ukrainian identity]. Zaporizhzhia: Platforma spilnykh dii. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/elektronni-vydannya/shlyah-stanovlennya-ukrayinskoyi-identychnosti> [in Ukrainian].
16. Konsolidatsiia ukrainskoho suspilstva: shliakhy, vyklyky, perspektyvy [Consolidation of Ukrainian society: ways, challenges, prospects]. Informatsiino-analitychni materialy do Fakhovoi dyskusii 16 hrudnia 2016 r. *Tsentr Razumkova*. Retrieved from https://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/12_16_2016/Identi-2016.pdf [in Ukrainian].
17. Vdovychyn, I. Ya., Uhryn, L. Ya., & Shypunov, H. V., et al. (2015). *Suchasna politychna leksyka* [Modern political vocabulary]: entsykloped. slovnyk-dovidnyk / za nauk. red. Khomy N. M. Lviv: Novyi Svit–2000 [in Ukrainian].
18. Vdovychyn, I. Ya., Uhryn, L. Ya., & Shypunov, H. V., et al. (2015). *Novitnia politychna leksyka (neolohizmy, okazionalizmy ta inshi novotvory)* [The latest political vocabulary (neologisms, occasionalisms and other innovations)] / za zah. red. N. M. Khomy. Lviv: Novyi Svit – 2000 [in Ukrainian].

19. Levenets, Yu., & Shapoval, Yu. (Eds.) (2011). *Politychna entsyklopediia* [Political encyclopedia]. Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo [in Ukrainian].
20. Kalynovskiy, Yu.Yu. (2016). Natsionalna ideia yak tsinnisna determinanta derzhavotvorchoho protsesu v Ukraini [The national idea as a valuable determinant of the state-building process in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Seriya : *Filosofia – Bulletin of the National University «Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine»*. Series: *Philosophy*, 1 (28), 98–105 [in Ukrainian].
21. Dvurechenska, O. S. (2014). Osoblyvosti formuvannia kolektyvnoi identychnosti: dosvid YeS [Peculiarities of collective identity formation: experience of the EU]. *Suchasni sotsialno-humanitarni dyskursy* [Modern social and humanitarian discourses]. Materialy IV Vseukr. nauk. konfer. z mizhnar. uchastiu (m. Dnipropetrovsk, 22 bereznia 2014 r.): u 3-kh chastynakh, Part 3, Pp. 118–121. Dnipropetrovsk: Innovatsiia [in Ukrainian].
22. Ponad 60% ukraintyv vystupaiut za vstup Ukrainy do YeS [More than 60% of Ukrainians are in favor of Ukraine joining the EU]. *Ukrinform*. 21.01.2020. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2859918-ponad-60-ukraintyv-vistupaut-za-vstup-ukraini-do-es.html> [in Ukrainian].
23. Voitiuk, T. (2022). Zrosla kilkist ukraintyv, shcho pidtrymuiut vstup do YeS ta NATO [The number of Ukrainians who support joining the EU and NATO has increased]. *Suspilne*. Novyny. Retrieved from <https://suspilne.media/252475-zrosla-kilkist-ukraintyv-so-pidtrimuut-vstup-do-es-ta-nato/> [in Ukrainian].
24. Liskovych, M., & Sauliak, S. (2015). Shcho yevropeitsi dumaiut pro Ukrainu? Infografika [What do Europeans think about Ukraine? Infographics]. *Ukrinform*. Retrieved from https://ww.w.ukrinform.ua/rubric-other_news/1890740-scho-evropeitsi-dumayut-pro-ukrajinu-infografika.html [in Ukrainian].
25. Panfilov, O. Yu. (Ed.) (2019). *Sotsialno-humanitarna sfera Ukrainy v suchasnykh dyskursakh* [The social and humanitarian sphere of Ukraine in modern discourses]: monohrafiia. Kharkiv: KhIF KNTEU [in Ukrainian].

Двуреченская Александра Сергеевна, кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры международных отношений, Днепровский национальный университет имени Олеся Гончара, Украина

Гусеница Анна Валерьевна, студентка, факультет общественных наук и международных отношений, Днепровский национальный университет имени Олеся Гончара, Украина

ПРОЦЕСС ТРАНСФОРМАЦИИ УКРАИНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

За последние полгода процесс трансформации украинской национальной идентичности существенно активизировался и вышел на новый уровень развития. Глу-

бокое осознание народом своей национальной самобытности способствует целостному и гармоничному развитию государства. Становление идентичности украинской нации в контексте евроинтеграционных процессов – актуальная и важная сфера исследований для украинских специалистов. В статье изучаются ключевые аспекты трансформации украинской национальной идентичности в контексте активизации евроинтеграционных процессов. Проводится анализ компонентов украинской и европейской идентичностей, определяются общие точки соприкосновения в перспективе дальнейшего сближения. Рассматривается процесс изменения отношения украинцев к Европейскому Союзу после полномасштабного вторжения России, считающегося началом нового этапа становления украинской идентичности. В работе также определяются перспективы развития идентичности украинской нации в контексте постепенного вхождения в европейское пространство. Материалы статьи основываются на изучении исторического опыта и анализе влияния современных событий на процесс самоидентификации украинцев как самостоятельной нации.

Ключевые слова: украинская национальная идентичность, европейская идентичность, евроинтеграционные процессы, общие ценности, процесс трансформации.

Dvurechenska Oleksandra Serhiivna, PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Relations, Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

Husenytsa Anna Valeriivna, student, Faculty of Social Sciences and International Relations, Oles Honchar Dnipro National University, Ukraine

THE PROCESS OF TRANSFORMATION OF UKRAINIAN IDENTITY IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Over the past six months, the process of transforming Ukrainian national identity has significantly intensified and reached a new level of development. The people's deep awareness of their national identity contributes to the integral and harmonious development of the state. The formation of the identity of the Ukrainian nation in the context of European integration processes is a relevant and important field of research for Ukrainian specialists. The article examines the key aspects of the transformation of the Ukrainian national identity in the context of the activation of European integration processes. An analysis of the components of Ukrainian and European identities is carried out, common points of contact are determined in the perspective of their further rapprochement. The process of changing the attitude of Ukrainians towards the European Union after the full-scale invasion of Russia, which is considered the beginning of a new stage in the formation of Ukrainian identity, is considered. The work also defines the prospects for the development of the

identity of the Ukrainian nation in the context of gradual entry into the European space. The materials of the article are based on the study of historical experience and analysis of the influence of modern events on the process of self-identification of Ukrainians as an independent nation. The results obtained during the writing of this article contain comprehensive information on the impact of European integration on the process of transformation of Ukrainian national identity.

Keywords: *Ukrainian national identity, European identity, European integration processes, common values, transformation process.*

